

Centrālās vēlēšanu administrēšanas iestādes Eiropas Savienības dalībvalstīs: institucionālais modelis, sastāvs un iesaiste priekšvēlēšanu aģitācijas uzraudzībā

Īsumā

Visbiežāk tiek izšķirti trīs vēlēšanu administrēšanas modeļi – no izpildvaras neatkarīgas jeb autonomas institūcijas modelis, valdības modelis, atbilstoši kuram vēlēšanu administrēšana ir kādas izpildvaras institūcijas kompetencē, un jauktais modelis, atbilstoši kuram vēlēšanu administrēšanā iesaistītas dažādas institūcijas. Globāla mēroga salīdzinošo pētījumu rezultāti liecina, ka vēlēšanu administrēšanas modelis pats par sevi neietekmē vai arī ļoti maz ietekmē vēlēšanu godīgumu.

Eiropas Savienības (ES) dalībvalstīs vēlēšanu administrēšanā vienlīdz plaši tiek izmantots gan neatkarīgas institūcijas, gan valdības modelis. Neatkarīgas institūcijas modelis pieņemts Bulgārijā, Horvātijā, Igaunijā, Īrijā, Lietuvā, Maltā, Nīderlandē, Polijā, Rumānijā un Slovēnijā, savukārt valdības modelis – Beļģijā, Čehijā, Dānijā, Grieķijā, Itālijā, Kīprā, Luksemburgā, Somijā, Vācijā un Zviedrijā. Valdības modeļa gadījumā vēlēšanu administrēšana visbiežāk ir iekšlietu ministrijas kompetencē. Tomēr mēdz būt arī citi risinājumi, piemēram, Somijā centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir Tieslietu ministrija. Salīdzinoši retāk ES dalībvalstīs vēlēšanu administrēšanai izraudzīts jauktais modelis. Šāds modelis pastāv Austrijā, Francijā, Portugālē, Slovākijā, Spānijā un Ungārijā.

Vēlēšanu administrēšanas jomā vērojama liela pieeju dažādība, kuras pamatā ir valstu atšķirīgie vēsturiskie, politiskie, ģeogrāfiskie u. c. apstākļi. Vairākumā ES dalībvalstu vēlēšanas vada vairāku līmeņu vēlēšanu administrācija. Vairākās ES dalībvalstīs, piemēram, Austrijā, Dānijā, Luksemburgā, Somijā, Vācijā, vēlēšanu administrēšana ir izteikti decentralizēta un tajā iesaistīta virkne dažāda līmeņa institūciju.

ES dalībvalstīs arī priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzības prakse ir atšķirīga. Virknē valstu priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība ir deleģēta valsts augstākajai revīzijas iestādei. Atšķiras arī priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzībā iesaistīto institūciju skaits. Dažās valstīs šī funkcija ir deleģēta vienai uzraudzības institūcijai, savukārt citās priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzībā iesaistītas vairākas iestādes. Vairumā ES dalībvalstu priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzību veic neatkarīga institūcija. Tomēr ir arī izņēmumi, piemēram, Vācijā politisko partiju finanšu uzraudzība ir Bundestāga prezidenta kompetencē, savukārt Nīderlandē – Iekšlietu un Karalistes attiecību ministrijas kompetencē.

Vairākās ES dalībvalstīs, piemēram, Lietuvā, Maltā, Polijā un Rumānijā, priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība ir centrālās vēlēšanu administrēšanas iestādes kompetencē. Izvēloties šādu risinājumu, ir svarīgi stiprināt centrālās vēlēšanu administrēšanas iestādes veikspēju, nodrošinot to ar pietiekamiem finanšu resursiem un cilvēkresursiem šīs funkcijas efektīvai īstenošanai.

Demokrātiska valsts nav iedomājama bez brīvām un godīgām vēlēšanām. Vēlēšanu administrēšanā, sākot no priekšvēlēšanu perioda un beidzot ar vēlēšanu rezultātu apstrādi, nepieciešams nodrošināt caurskatāmību, neitralitāti un neatkarību no politiski motivētām manipulācijām. Lai vēlēšanas būtu godīgas, tām jābūt labi organizētām. Nozīmīgs faktors godīgu vēlēšanu nodrošināšanai ir arī centrālās vēlēšanu administrēšanas iestādes veikspēja.

Lai gan pasaulē nav divu tādu valstu, kurās vēlēšanu administrēšana tiktu veikta pilnīgi identiskā veidā, **visbiežāk tiek izšķirti trīs galvenie vēlēšanu administrēšanas modeļi:**

- **neatkarīgas institūcijas modelis** – vēlēšanas administrē no izpildvaras neatkarīga (autonoma) institūcija;
- **valdības modelis** – vēlēšanas administrē kāda izpildvaras institūcija;
- **jauktais modelis** – vēlēšanas administrē dažādas institūcijas.

Šādu iedalījumu izmanto arī Starptautiskais demokrātijas un vēlēšanu atbalsta institūts (*International Institute for Democracy and Electoral Assistance, IDEA*), norādot, ka pastāv daudz variāciju. Tomēr **nereti vēlēšanu jomas lietpratēji veido detalizētākas klasifikācijas**. Piemēram, izdevniecības *Oxford University Press* rokasgrāmatā figurē

Centrālās vēlēšanu administrēšanas iestādes Eiropas Savienības dalībvalstīs: institucionālais modelis, sastāvs un iesaiste priekšvēlēšanu aģitācijas uzraudzībā

pieci vēlēšanu administrēšanas modeļi. Atšķirībā no iepriekšējās klasifikācijas, šajā klasifikācijā ir divi valdības modeļi. Saskaņā ar vienu no tiem, līdzīgi kā iepriekš, vēlēšanu administrēšana ir izpildvaras institūcijas kompetencē, savukārt saskaņā ar otru izpildvaras īstenoto vēlēšanu administrēšanu uzrauga kāda ārpus izpildvaras esoša institūcija. Arī jauktā modeļa vietā tiek piedāvāts detalizētāks iedalījums – divu neatkarīgu vēlēšanu administrēšanas iestāžu modelis, atbilstoši kuram viena iestāde nodarbojas ar vēlēšanu administrēšanu, bet otra – ar vēlēšanu regulējumu, un izteikti decentralizētais administrēšanas modelis, kas paredz tikai nelielu valsts īstenotu uzraudzību. Būtiski atzīmēt, ka ne vienmēr iestādes formāla neatkarība nozīmē arī tās faktisku neatkarību.

Pētnieku vidū nav vienprātības jautājumā par vēlēšanu administrēšanas modeļa ietekmi uz vēlēšanu godīgumu. Pašlaik neatkarīgas institūcijas modelis ir pasaulē visplašāk izplatītais vēlēšanu administrēšanas modelis un nereti tiek uzskatīts par galveno institucionālās reformas pasākumu vēlēšanu godīguma stiprināšanai. Tiek apgalvots, ka parasti efektīvākas ir tās centrālās vēlēšanu administrēšanas iestādes, kuras izveidotas kā pastāvīgas un no izpildvaras neatkarīgas institūcijas. Neatkarīga centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde rada stabilāku politisko gaisotni un ir rentablāka nekā pagaidu struktūra ar ilgtermiņā vāju institucionālo veikspēju. Savukārt citos pētījumos secināts, ka demokrātiskās valstīs vēlēšanu godīgumu neietekmē tas, vai vēlēšanas administrē neatkarīga institūcija vai arī ir izraudzīts cits vēlēšanu administrēšanas modelis. Arī Eiropas Padomes Eiropas Komisijas par demokrātiju caur tiesībām (Venēcijas komisija) izstrādātajā Labās prakses kodeksā vēlēšanu jautājumos norādīts, ka neatkarīgas centrālās vēlēšanu administrēšanas iestādes izveide ir svarīga tajās valstīs, kur pastāv politiskās ietekmes risks. Savukārt valstīs, kur jau nostabilizējusies tāda sena tradīcija, ka administratīvās iestādes nepakļaujas politiskajam spiedienam, vēlēšanu administrēšana var būt izpildvaras kompetencē. Tāpat būtiska ietekme uz vēlēšanu norises godīgumu ir neatkarīgai tiesu sistēmai un plašsaziņas līdzekļiem, kā arī aktīvai pilsoniskajai sabiedrībai.

Visbiežāk centrālo vēlēšanu administrēšanas iestāžu kompetencē ir vēlēšanu plānošana un vispārēja administratīvā atbalsta sniegšana visos vēlēšanu aspektos. Centrālās vēlēšanu administrēšanas iestādes parasti izdod noteikumus vai vadlīnijas par vēlēšanu organizēšanu, kā arī ir atbildīgas par vēlēšanu organizēšanu un ar vēlēšanām saistītu strīdīgu situāciju risināšanu. Tāpat centrālajai vēlēšanu administrēšanas iestādei ir būtiska ietekme uz to, kā veidojas sabiedrības attieksme pret vēlēšanām. **Centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde var būt arī galvenā par priekšvēlēšanu aģitācijas uzraudzību atbildīgā institūcija. Šādai pieejai ir gan savas priekšrocības, gan arī savi izaicinājumi.** Tā lauj atbildību un resursus koncentrēt vienuviet – iestādē, kurai uzticēta vispārējā atbildība par vēlēšanu administrēšanu. Tomēr vēlēšanu administrēšanas iestādei var trūkt veikspējas, prasmju, finanšu līdzekļu un cilvēkresursu pienācīgai uzraudzības īstenošanai. Izaicinājums ir arī politiskās neitralitātes nodrošināšana, ja šīs iestādes sastāvā ir politisko partiju pārstāvji.

Latvijā vēlēšanu administrēšanai ir izraudzīts neatkarīgas institūcijas modelis. Centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir Centrālā vēlēšanu komisija. Tā ir pastāvīga un vēlēta valsts institūcija, kuras pienākumos ietilpst Saeimas, Eiropas Parlamenta, pašvaldību vēlēšanu, kā arī tautas nobalsošanas un likumdošanas iniciatīvu sagatavošana un vadīšana. **Centrālās vēlēšanu komisijas kompetencē neietilpst priekšvēlēšanu aģitācijas uzraudzība.** Priekšvēlēšanu aģitācijas uzraudzību atkarībā no aģitācijas veida veic divas institūcijas. Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs uzrauga, kā tiek ievēroti priekšvēlēšanu aģitācijas ierobežojumi un aizliegumi attiecībā uz priekšvēlēšanu izdevumu limitiem, administratīvo resursu izmantošanu un slēpto priekšvēlēšanu aģitāciju internetā, publiskās vietās un preses izdevumos. Savukārt Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome uzrauga priekšvēlēšanu aģitāciju televīzijā un radio.

Turpmāk šajā apskatā raksturoti citās ES dalībvalstīs funkcionējošie vēlēšanu administrēšanas modeļi. Īpaša vērība veltīta centrālās vēlēšanu administrēšanas iestādes izveidošanas kārtībai un sastāvam, kā arī veidam, kādā tiek nodrošināts funkciju izpildei nepieciešamais administratīvais atbalsts. Tāpat šajā apskatā uzmanība pievērsta tam, vai ES dalībvalstu centrālo vēlēšanu administrēšanas iestāžu kompetencē ietilpst priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība. Informācija par praksi citās ES dalībvalstīs ir gūta no apskata beigās norādītajiem avotiem.

Austrija ir federatīva parlamentāra republika. Austrijas parlamentā ir divas palātas: tiešās vēlēšanās ievēlētā apakšpalāta (Nacionālā padome) un reģionālo parlamentu ievēlētā augšpalāta (Federālā padome). Valstī ir deviņas federālās zemes (*Bundesländer*), katrai no tām ir savs parlaments (*Landtag*) ar noteiktām likumdošanas pilnvarām un savs normatīvais vēlēšanu jomas regulējums. Katrā federālajā zemē ir izveidota sava vēlēšanu administrēšanas iestāde. Reģionālā mērogā tiek rīkotas federālo zemju parlamentu

Centrālās vēlēšanu administrēšanas iestādes Eiropas Savienības dalībvalstīs: institucionālais modelis, sastāvs un iesaiste priekšvēlēšanu aģitācijas uzraudzībā

vēlēšanas, pašvaldību vēlēšanas, mēru vēlēšanas. Valsts mēroga vēlēšanas regulē speciāli federālie likumi. Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis ir **jauktais modelis**. **Vēlēšanu administrēšanā ir iesaistīta virkne dažādu institūciju. Austrijā ir divas centrālās vēlēšanu administrēšanas iestādes – Federālā vēlēšanu pārvalde un Federālās Iekšlietu ministrijas Vēlēšanu lietu departaments.** Federālā vēlēšanu pārvalde ir neatkarīga iestāde, un tās kompetencē ir valsts mēroga vēlēšanu organizēšana. Federālā vēlēšanu pārvalde ir atbildīga par Nacionālās padomes, Eiropas Parlamenta, valsts prezidenta vēlēšanām, referendumiem, sabiedrisko apspriešanu. Tāpat Federālā vēlēšanu pārvalde nosaka sabiedrisko iniciatīvu galīgos rezultātus un pārbauda paziņojumus par atbalstu Eiropas pilsoņu iniciatīvām. Federālās vēlēšanu pārvaldes kompetencē ir arī pārējo vēlēšanu administrēšanas iestāžu uzraudzība. Tās sastāvā ir federālais iekšlietu ministrs, kas ieņem priekšsēdētāja amatu, un 17 piesēdētāji (*Beisitzer*), no kuriem divus piesēdētājus izraugās no tiesu sistēmas, bet pārējos nominē Nacionālajā padomē pārstāvētās partijas. Partijām, kas nav pārstāvētas Nacionālajā padomē, ir tiesības deleģēt Federālajā vēlēšanu pārvaldē novērotājus. Federālajam iekšlietu ministram ir vairāki vietnieki, savukārt katram piesēdētājam – viens vietnieks. Lai gan Federālās vēlēšanu pārvaldes priekšsēdētājs ir federālais iekšlietu ministrs, pārvalde ir pilnībā neatkarīga no valdības. Nevienam no Federālās vēlēšanu pārvaldes locekļiem nedrīkst būt iesaistīts nevienā citā vēlēšanu administrēšanas iestādē. **Sekretariāta un atbalsta nodaļas funkcijas pilda Federālās Iekšlietu ministrijas Vēlēšanu lietu departaments, kurā strādā 12 darbinieki.** Vēlēšanu lietu departaments veic ne tikai sekretariāta funkcijas, bet arī gatavo vadlīnijas padotības iestādēm, veic sabiedrības informēšanu, pārstāv valsti starptautiskajā līmenī u. c. Atšķirībā no ministrijas darbiniekiem, kas saņem darba algu, Federālās vēlēšanu pārvaldes priekšsēdētājs un piesēdētāji nesaņem atlīdzību par attiecīgo uzdevumu veikšanu. Atsevišķos gadījumos Federālās vēlēšanu pārvaldes piesēdētāji var pieprasīt viņiem radušos izmaksu atlīdzināšanu. Austrijā **priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība neietilpst vēlēšanu administrēšanas iestāžu kompetencē.** Ar to nodarbojas valsts augstākā revīzijas iestāde, kā arī Neatkarīgais partiju pārskatāmības senāts.

Beļģija ir federatīva konstitucionāla monarhija. Lēmumu pieņemšanas pilnvaras nav centralizētas, bet ir sadalītas starp trijiem pārvaldības līmeņiem: federālo valdību, trijām valodu kopienām (flāmu, franču un vācu) un trijiem reģioniem (Briseli, Flandriju un Valoniju). Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **valdības modelis**. **Centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir Vēlēšanu lietu direktorāts, kas ir Federālā valsts Iekšlietu dienesta struktūrvienība.** Tā locekļi ir ierēdņi. Vēlēšanu lietu direktorāta kompetencē ir vadlīniju un administratīvā atbalsta sniegšana, bet tas nav atbildīgs par vēlēšanu organizēšanu – vēlēšanas tiek organizētas vietējā līmenī. Beļģijā **priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība neietilpst vēlēšanu administrēšanas iestāžu kompetencē.** Ar to nodarbojas valsts augstākā revīzijas iestāde, kā arī parlamentārā Revīzijas komisija. Revīzijas komisijas sastāvā ir 21 loceklis – 17 deputāti un četri neatkarīgi lietpratēji. Komisijas sastāvu ievēl 60 dienu laikā pēc federālajām vēlēšanām.

Bulgārijā centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir Centrālā vēlēšanu komisija. Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **neatkarīgas iestādes modelis**. Komisijas sastāvā ir 18 locekļi, tostarp priekšsēdētājs, priekšsēdētāja vietnieks un sekretārs, kurus izvirza parlamentā pārstāvētās partijas un koalīcijas. Vienu no komisijas locekļiem ir tiesīgas izvirzīt parlamentā nepārstāvētās partijas un koalīcijas, ja par Eiropas Parlamenta deputātu ir ievēlēta kāda no to kandidātu sarakstos iekļautajām personām. Komisijas kompetencē ietilpst visu veidu vēlēšanu organizēšana. Komisijas priekšsēdētāja ikmēneša atalgojums noteikts ministra mēneša darba algas apmērā. Priekšsēdētāja vietnieki un sekretārs saņem atalgojumu 90 % apmērā no komisijas priekšsēdētāja atalgojuma, pārējie komisijas locekļi – 85 % apmērā no komisijas priekšsēdētāja atalgojuma. Funkciju izpildei nepieciešamo **administratīvo atbalstu nodrošina Administrācijas direktorāts, kuram ir vairākas struktūrvienības** – Juridiskais dienests, Finanšu grāmatvedība un saimnieciskā darbība, Administratīvie pakalpojumi u. c. Administrācijas direktorāta sastāvā ir arī finanšu kontrolieris un priekšsēdētāja palīgs, kas ir tieši pakļauti komisijas priekšsēdētājam. Ar Administrācijas direktorāta darbiniekiem ir noslēgtas darba tiesiskās attiecības. Organizējot vispārējās vēlēšanas, Centrālā vēlēšanu komisija var papildus pieņemt darbā vēl 25 darbiniekus, noslēdzot ar tiem darba līgumu uz laikposmu, kas nepārsniedz trīs mēnešus pirms vēlēšanām un divus mēnešus pēc vēlēšanām. Bulgārijā **priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība neietilpst Centrālās vēlēšanu komisijas kompetencē.** Ar to nodarbojas valsts augstākā revīzijas iestāde.

Čehijā vēlēšanu administrēšanas process ir decentralizēts. Vēlēšanu administrēšanā ir iesaistītas dažādas valsts, reģionālā un vietējā līmeņa struktūras un institūcijas, tostarp Valsts vēlēšanu komisija, Iekšlietu ministrija, Centrālais statistikas birojs, Ārlietu ministrija, reģionālie biroji, pašvaldības un vēlēšanu iecirkņu komisijas. Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **valdības modelis**. **Centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir Valsts vēlēšanu komisija**. Tā ir pastāvīga struktūra. Valsts vēlēšanu komisija ir atbildīga par abu parlamenta palātu vēlēšanām, reģionālajām vēlēšanām, pašvaldību vēlēšanām, Eiropas Parlamenta vēlēšanām, prezidenta vēlēšanām un referendumiem. Tā koordinē vēlēšanu norisi, kā arī apstiprina un publicē vēlēšanu rezultātus. Valsts vēlēšanu komisijas sastāvā ir 10 locekļi, tostarp prezidenta kancelejas, Centrālā statistikas biroja un vairāku ministriju pārstāvji, kuru kompetencē ir dažādi ar vēlēšanu procesu saistīti jautājumi. Tas nav pilna laika darbs, un komisijas locekļi nesaņem atalgojumu vai kompensāciju. Valsts vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja amatu ieņem iekšlietu ministrs. Komisijas locekļus un to vietniekus pēc iekšlietu ministra ierosinājuma iecel un atsauc valdība. Savukārt ierosinājumus par komisijas locekļu un to vietnieku iecelšanu vai atsaukšanu iekšlietu ministram iesniedz ministri, Centrālā statistikas biroja priekšsēdētājs un prezidenta kancelejas vadītājs. Politiskajām partijām, kustībām un apvienībām nav pārstāvības komisijā. **Vēlēšanu tehnisko aspektu pārraudzība ir Iekšlietu ministrijas Vēlēšanu departamenta kompetencē**. Vēlēšanu departamentam ir divas struktūrvienības – Vēlēšanu juridiskās un metodiskās vadības nodaļa un Vēlēšanu tehniskās drošības departaments. Vēlēšanu departamentā ir izveidota arī atsevišķa struktūrvienība – **Valsts vēlēšanu komisijas sekretariāts** –, kas **nodrošina administratīvo atbalstu Valsts vēlēšanu komisijai**. **Sekretariātā ir nodarbināti aptuveni 15 līdz 20 darbinieki**. **Čehijā priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība neietilpst vēlēšanu administrēšanas iestāžu kompetencē**. Ar to nodarbojas neatkarīga institūcija – Politisko partiju un kustību finansēšanas uzraudzības birojs.

Dānijā vēlēšanu administrēšanas process ir izteikti decentralizēts. Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **valdības modelis**. **Centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir Iekšlietu un mājokļu ministrija**, kas pilda valsts līmeņa koordinators lomu, izdodot noteikumus, izstrādājot politiku un sniedzot norādījumus pašvaldībām, kas organizē vēlēšanas vietējā līmenī. Iekšlietu un mājokļu ministrija ir atbildīga par vispārējo vēlēšanu, referendumu, vietējo un reģionālo padomju vēlēšanu, kā arī Eiropas Parlamenta vēlēšanu organizēšanu. Tāpat valstī **ir izveidota Vēlēšanu padome, kas ir neatkarīga institūcija**. Tās kompetencē ir normatīvajā regulējumā noteiktajos gadījumos pieņemt lēmumu par personu iekļaušanu vēlēšanu reģistrā, lai tās varētu piedalīties vispārējās vēlēšanās, referendumos un Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Tāpat Vēlēšanu padomes kompetencē ir to jaunizveidoto partiju nosaukumu apstiprināšana, kuras vēlas piedalīties vispārējās vēlēšanās vai Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Vēlēšanu padome lemj arī par mēru, kā arī citu līdzvērtīgu pašvaldības amatpersonu un reģionālo domju priekšsēdētāju atcelšanu un atstādināšanu. **Vēlēšanu padomes sastāvā ir priekšsēdētājs un divi citi locekļi**. Ja Vēlēšanu padomes darba kārtībā ir partiju nosaukumu apstiprināšana, tās sastāvā tiek iekļauts vēl viens loceklis. Par priekšsēdētāju jābūt apgabala tiesnesim vai Augstākās tiesas tiesnesim. Vienam no locekļiem jābūt lietpratējam konstitucionālo tiesību jomā, otram – juristam ar pieredzi vēlēšanu tiesību jomā, savukārt trešajam loceklim, kuru komisijas sastāvā iekļauj tikai īpašos gadījumos, – lietpratējam organizāciju nosaukumu un preču zīmju jomā. Funkciju izpildei nepieciešamo administratīvo atbalstu nodrošina Vēlēšanu padomes sekretariāts, kas ir Iekšlietu un mājokļu ministrijas struktūrvienība. **Dānijā nav izveidota neviena iestāde, kuras kompetencē būtu partiju un priekšvēlēšanu kampaņu finansēšanas uzraudzība**.

Francijā vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – jaukts modelis. Vēlēšanu organizēšanā ir iesaistīta virkne dažādu valsts un vietēja līmeņa iestāžu. **Iekšlietu un aizjūras teritoriju ministrija ir atbildīga par vēlēšanu tehnisko un organizatorisko sagatavošanu**. **Vēlēšanu un politisko pētījumu birojs, kas ir Iekšlietu ministrijas Modernizācijas un teritoriālās pārvaldes direkcijas struktūrvienība, koordinē vispārējo vēlēšanu organizēšanu**. Vēlēšanu un politisko pētījumu birojam ir trīs struktūrvienības – Juridiskā nodaļa, Finanšu nodaļa, kā arī Politisko pētījumu nodaļa. Birojs sniedz prefektūrām darbības instrukcijas par juridiskajiem un organizatoriskajiem jautājumiem, kā arī saskaņo un iedala prefektūrām vēlēšanu organizēšanai nepieciešamo budžetu. Prefektūras savukārt koordinē pašvaldību darbu un citstarp ir atbildīgas par kandidātu reģistrāciju, kā arī vēlēšanu materiālu izplatīšanu pašvaldībām. Valstī ir izveidota arī

Konstitucionālā padome, kas citstarp lemj par valsts prezidenta vēlēšanu un referendumu likumību un pasludina to rezultātus. Tāpat tā lemj par abu parlamenta palātu vēlēšanu likumību un pārbauda, vai noteikumi par deputātu atbilstību un neatbilstību amatam ir likumīgi. Francijā **priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība neietilpst vēlēšanu administrēšanas iestāžu kompetencē**. Ar to nodarbojas Nacionālā kampaņu pārskatu un politisko partiju finansēšanas komisija.

Griekijā galvenie **vēlēšanu administrēšanas procesi ir sadalīti starp vairākām iestādēm**. Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **valdības modelis**. Iekšlietu ministrija veic galvenās loģistikas un administratīvās funkcijas, tostarp sagatavo vēlētāju sarakstus, izplata vēlēšanu materiālus vēlēšanu iecirkņu komisijām, paziņo vēlēšanu rezultātus u. c. **Iekšlietu ministrijas paspārnē ir izveidota Galvenā vēlēšanu komisija. Tās sastāvā ir: 1) priekšsēdētājs, kura amatu ieņem Augstākās tiesas priekšsēdētājs; 2) divi Augstākās tiesas miertiesneši; 3) Iekšlietu ministrijas Vēlēšanu direktorāta vadītājs; 4) Iekšlietu ministrijas Centrālā dienesta direktors.** Iekšlietu ministrs **var iecelt ne vairāk kā piecus ministrijas Centrālā dienesta darbiniekus, lai tie nodrošinātu funkciju izpildei nepieciešamo administratīvo atbalstu**. Augstākā tiesa ir atbildīga par kandidātu reģistrāciju, vēlēšanu iecirkņu komisiju locekļu iecelšanu. Savukārt galīgos vēlēšanu rezultātus apstiprina īpaši izveidota Augstākā vēlēšanu tiesa. Griekijā **priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība neietilpst vēlēšanu administrēšanas iestāžu kompetencē**. Ar to nodarbojas starpinstitutionāla revīzijas komisija. Tās sastāvā ir parlamenta, triju augstāko tiesu un citu valsts iestāžu pārstāvji. Kampaņu finansēšanas uzraudzības periods sākas sešus mēnešus pirms vēlēšanām un beidzas divus mēnešus pēc vēlēšanām. Izņēmums ir pirmstermiņa vēlēšanas, kad Revīzijas komisija var noteikt citu termiņu.

Horvātijā centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir Valsts vēlēšanu komisija. Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **neatkarīgas institūcijas modelis**. Valsts vēlēšanu **komisijas sastāvā ir: 1) priekšsēdētājs; 2) četri priekšsēdētāja vietnieki; 3) četri locekļi**. Priekšsēdētāja amatu var ieņemt Augstākās tiesas priekšsēdētājs. Divi priekšsēdētāja vietnieki ir Augstākās tiesas tiesneši, kurus ievēlē pēc Augstākās tiesas priekšsēdētāja ierosinājuma. Pārējos priekšsēdētāja vietniekus un komisijas locekļus ievēlē parlaments. Valsts vēlēšanu komisijas kompetencē ietilpst arī priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība. **Funkciju izpildei nepieciešamo atbalstu nodrošina Lietpratēju dienests, kuram ir trīs struktūrvienības: 1) Komisijas sekretariāts; 2) Vēlēšanu un referendumu sagatavošanas un organizēšanas departaments; 3) Finansēšanas uzraudzības departaments**. Komisijas sekretariāts sniedz juridisku, administratīvu un tehnisku atbalstu. Tas vada Lietpratēju dienesta darbu, kā arī nodarbojas ar personālvadību, lietvedību, materiālajām un finansiālajām lietām (tostarp grāmatvedību, budžeta veidošanu, publiskajiem iepirkumiem), starptautisko sadarbību, tīmekļvietņu uzturēšanu u. c. jautājumiem. Vēlēšanu un referendumu sagatavošanas un organizēšanas departamenta kompetencē ir dažādi jautājumi, kas saistīti ar vēlēšanu un referendumu sagatavošanu un norisi. Departaments sagatavo komentārus un atzinumus par likumprojektiem, kas skar vēlēšanu un referendumu jomu. Tāpat tas organizē vebinārus un izstrādā izglītojošus materiālus vēlēšanu un referendumu normatīvā regulējuma jomā. Departaments nodrošina arī juridisko atbalstu Finansēšanas uzraudzības departamentam un sagatavo sankciju projektus un paziņojumus Valsts prokuratūrai par normatīvajā regulējumā noteikto prasību pārkāpumiem politiskās darbības, vēlēšanu kampaņu un referendumu finansēšanā. **Finansēšanas uzraudzības departamenta kompetencē ir politiskās darbības finansēšanas joma, citstarp arī priekšvēlēšanu kampaņu uzraudzība**. Tāpat departaments sadarbībā ar informācijas tehnoloģiju lietpratējiem izstrādā finansēšanas uzraudzības informācijas sistēmu, sagatavo komentārus un atzinumus par likumprojektiem, kas skar politiskās darbības, vēlēšanu kampaņu un referendumu finansēšanu, sagatavo izglītojošus materiālus par normatīvajā regulējumā noteiktajām prasībām u. tml. Horvātijā **priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība ir arī valsts augstākās revīzijas iestādes kompetencē**.

Igaunijā centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir Nacionālā vēlēšanu komisija. Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **neatkarīgas institūcijas modelis**. Nacionālās vēlēšanu **komisijas sastāvā ir šādi locekļi: 1) pirmās instances tiesas tiesnesis, ko ieceļ Augstākās tiesas priekšsēdētājs; 2) apelācijas tiesas tiesnesis, ko ieceļ Augstākās tiesas priekšsēdētājs; 3) tieslietu kanclera padomnieks, ko ieceļ tieslietu kanclers; 4) Valsts kontroles amatpersona, ko ieceļ valsts kontrolieris;**

5) valsts prokurors, ko ieceļ ģenerālprokurors; 6) valdības biroja amatpersona, ko ieceļ valsts sekretārs; 7) informācijas sistēmu auditors, ko ieceļ Revīzijas padomes valde. Nacionālās vēlēšanu komisijas pilnvaru termiņš ir četri gadi. Tās kompetencē citstarp ietilpst vispārātzīto vēlēšanu pamatprincipu ievērošanas nodrošināšana, vēlēšanu rezultātu apkopošana, sūdzību izskatīšana. **Funkciju izpildei nepieciešamo administratīvo atbalstu nodrošina Valsts vēlēšanu birojs, kas ir parlamenta kancelejas struktūrvienība.** Biroja vadītāju ieceļ parlamenta ģenerālsekretārs. Valsts vēlēšanu birojs nodrošina vēlēšanu norisi – organizē balsošanu lgaunijā un ārvalstīs, sagatavo vēlēšanu zīmes, nodrošina balsošanas norisei nepieciešamo aprīkojumu, sagatavo instrukcijas, veic vēlēšanu administrēšanā iesaistītā personāla apmācību. Biroja kompetencē ir arī elektroniskās balsošanas organizēšana un vēlēšanu organizēšanā iesaistīto struktūru darbības uzraudzība. **Nacionālās vēlēšanu komisijas funkcijās neietilpst priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība.** Ar to nodarbojas Politisko partiju finansēšanas uzraudzības komisija.

Itālijā vēlēšanu administrēšanā ir iesaistītas daudzas pastāvīgas un pagaidu institūcijas un struktūras. Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **valdības modelis.** **Centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir Iekšlietu ministrija.** Tās kompetencē ir vēlēšanu sarakstu aktualizēšanas koordinēšana, vēlēšanu materiālu sagatavošana un izplatīšana, vēlēšanu biļetenu sagatavošana, provizorisko vēlēšanu rezultātu paziņošana u. c. funkcijas. Iekšlietu ministrijā **kā pastāvīga struktūrvienība ir izveidots Vēlēšanu pakalpojumu centrālais direktorāts ar piecām nodaļām.** Direktorāts ir ministrijas Iekšlietu un teritoriālo lietu departamenta struktūrvienība. Iekšlietu ministrijas pakļautībā atrodas arī vēlēšanu biroji provinču prefektūrās. Itālijā priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība neietilpst vēlēšanu administrēšanas iestāžu kompetencē. Galvenā priekšvēlēšanu kampaņu finansēšanas uzraudzības iestāde ir valsts augstākā revīzijas iestāde. Kandidātu **priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība tiek īstenota reģionālā līmenī.** To veic vēlēšanu garantijas padomes, kas izveidotas reģionu galvaspilsētās. Šo padomju sastāvā ir četri tieslietu sistēmas pārstāvji un trīs lietpratēji, kas var būt, piemēram, juristi vai grāmatveži.

Īrijā centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir Vēlēšanu komisija. Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **neatkarīgas institūcijas modelis.** Komisija izveidota 2023. gada 9. februārī, un tās izveide ir nozīmīgākā vēlēšanu procesa reforma pēdējo gadu desmitu laikā. Vēlēšanu komisijas kompetencē ir vesela virkne dažādu funkciju, citstarp tā arī veic pētījumus par vēlēšanu politiku un procedūrām un pēc nepieciešamības konsultē valdības locekļus. Tāpat komisijas kompetencē ir sabiedrības izglītošana par nepieciešamību piedalīties vēlēšanās un citos demokrātiskajos procesos. Komisijas sastāvā ir septiņi locekļi. Vēlēšanu **komisijas funkcijās neietilpst priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība.** Ar to nodarbojas Iestāžu standartu komisija.

Kiprā centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir Iekšlietu ministrija. Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **valdības modelis.** Galvenā par vēlēšanu norisi atbildīgā amatpersona ir Iekšlietu ministrijas valsts sekretārs. Iekšlietu ministrijas paspārnē ir izveidots Centrālais vēlēšanu birojs. Vēlēšanu administrēšanu nodrošina ierēdņi. Iekšlietu ministrijas **funkcijās neietilpst priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība.** Ar to nodarbojas valsts augstākā revīzijas iestāde.

Lietuvā vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **neatkarīgas institūcijas modelis.** **Centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir Centrālā vēlēšanu komisija.** Tā ir pastāvīga augstākā valsts iestāde, un tās kompetencē ir visu veidu vēlēšanu un referendumu sagatavošana un vadīšana. Parlaments ievēl Centrālās vēlēšanu komisijas sastāvu ne vēlāk kā 200 dienas un ne agrāk kā 140 dienas pēc kārtējām vai pirmstermiņa parlamenta vēlēšanām. Tāpat parlaments var izveidot jaunu Centrālo vēlēšanu komisiju pēc tam, kad tas pieņēmis rezolūciju par komisijas pilnvaru pārtraukšanu. Šādi izveidota Centrālā vēlēšanu komisija īsteno savas pilnvaras līdz jaunas Centrālās vēlēšanu komisijas izveidošanai. Centrālās vēlēšanu **komisijas sastāvā ir: 1) komisijas priekšsēdētājs; 2) divi locekļi ar augstāko juridisko izglītību, kurus izvirza tieslietu ministrs un aizklātā balsojumā ievēl parlaments; 3) divi locekļi ar augstāko juridisko izglītību, kurus izvirza Lietuvas Advokātu asociācija un aizklātā balsojumā ievēl parlaments; 4) divi locekļi ar augstāko juridisko izglītību, kurus izvirza prezidents un aizklātā balsojumā ievēl parlaments; 5) locekļi ar augstāko juridisko**

izglītību un pieredzi vēlēšanu komisiju darbā, kurus izvirza partijas, kas ieguvušas deputātu mandātus daudzmandātu apgabalos. Centrālajai vēlēšanu komisijai **administratīvo atbalstu sniedz tās sekretariāts.** Sekretariāta vadītājs ir Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs, bet darbinieki – ierēdņi. Sekretariāta struktūru, amatus un darbības regulējumu nosaka Centrālā vēlēšanu komisija. 2019. gadā sekretariātā bija piecas struktūrvienības un strādāja 24 pilna laika darbinieki. Lietuvā politisko partiju un priekšvēlēšanu kampaņu finansēšanu kontrolē Centrālā vēlēšanu komisija un citas iestādes atbilstoši to kompetencei normatīvajā regulējumā noteiktajā kārtībā. **Centrālā vēlēšanu komisija kontrolē politiskajai kampaņai paredzēto līdzekļu izlietojumu** un ir atbildīga par to, lai Īpašās izmeklēšanas dienestam un Ģenerālprokuratūrai savlaicīgi tiktu sniegta informācija par priekšvēlēšanu kampaņu finansēšanas noteikumu pārkāpumiem. Savukārt Valsts nodokļu inspekcijas kompetencē ir ziedotāju ienākumu pārbaude, respektīvi, tā pārbauda ziedojumu apmēra atbilstību ziedotāja ienākumiem. Valsts nodokļu inspekcija informē Centrālo vēlēšanu komisiju par veikto pārbaudi un tās laikā konstatētajiem normatīvā regulējuma pārkāpumiem.

Luksemburgā vēlēšanu administrēšanas process ir decentralizēts. Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **valdības modelis. Centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir Valsts ministrija.** Tās dienestu kompetencē ir parlamenta un Eiropas Parlamenta vēlēšanu, kā arī referendumu organizēšanas koordinēšana. Ministrija pārrauga vēlēšanu tehniskos un organizatoriskos aspektus, tostarp balsošanas materiālu un dokumentu sagatavošanu. Valdība pirms katrām vēlēšanām izveido arī tā dēvēto Valdības koordinācijas biroju, kura sastāvā ir dažādu ministriju un citu valsts institūciju pārstāvji. Tā pienākumos ietilpst vēlēšanu dienas datu un balsošanas rezultātu apkopošana un apstrāde, kā arī savlaicīga provizorisko vēlēšanu rezultātu publicēšana oficiālajā vēlēšanu [tīmekļvietnē](#). Luksemburgā **priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība ietilpst valsts augstākās revīzijas iestādes kompetencē.** Partijas var saņemt valsts un privāto finansējumu. Luksemburgā nav ierobežoti ne kampaņu izdevumi, ne ziedojumi, bet ir aizliegti anonīmi un juridisko personu ziedojumi. Politiskajām partijām gada finanšu pārskatos jāiekļauj informācija par ziedojumiem, kuru apmērs pārsniedz 250 euro.

Maltā centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir Vēlēšanu komisija. Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **neatkarīgas institūcijas modelis.** Vēlēšanu komisijas locekļus ieceļ prezidents pēc ministru prezidenta ieteikuma, kuru tas savukārt sniedzis pēc apspriešanās ar opozīcijas līderi. **Vēlēšanu komisijas sastāvā ir komisijas priekšsēdētājs un 10 locekļi.** Komisijas pilnvaru termiņš ir trīs gadi, un to var pagarināt. Funkciju izpildei nepieciešamo **administratīvo atbalstu nodrošina Vēlēšanu komisijas birojs. Birojā pastāvīgi ir nodarbināti 40 darbinieki;** vēlēšanu laikā tiek piesaistīts papildu personāls. Biroja vadītājs ir Vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs. Biroja kompetencē ietilpst izmaiņu veikšana vēlēšanu reģistrā, Vēlēšanu komisijas tīmekļvietnes uzturēšana, vēlēšanās iesaistītā personāla apmācība, instrukciju izstrāde, iepriekšējās balsošanas un balsu skaitīšanas nodrošināšana. Vēlēšanu **komisijas kompetencē citstarp ir arī priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība.** Politisko partiju kandidātiem jāziņo par saviem ienākumiem un izdevumiem Vēlēšanu komisijai 31 dienas laikā pēc vēlēšanu rezultātu paziņošanas. Pirms vēlēšanu dienas ienākumu vai izdevumu atklāšana nav obligāta. Tiem kandidātiem, kuri ieguvuši deputāta mandātu, par saviem ienākumiem un izdevumiem jāziņo 10 dienu laikā no dienas, kad tie atziti par ievēlētiem. Savukārt no politiskajām partijām neatkarīgajiem kandidātiem jāiesniedz atskaite Vēlēšanu komisijai 60 dienu laikā no vēlēšanu dienas, un par šā noteikuma neizpildi paredzētas lielākas sankcijas nekā pie politiskajām partijām piederošajiem kandidātiem. Politiskajām partijām jāiesniedz Vēlēšanu komisijai ārēji revidēti gada pārskati četru mēnešu laikā pēc to finanšu gada beigām. Vēlēšanu komisijas izraudzīti ārējie revidenti veic partiju gada pārskatu pārbaudi. Pārskatiem pēc to pārbaudes viena mēneša laikā jābūt publicētiem komisijas tīmekļvietnē. Pēc lietpratēju [ieskata](#), Vēlēšanu komisijai trūkst kompetences un cilvēkresursu, lai tā varētu pienācīgi veikt priekšvēlēšanu kampaņu finanšu uzraudzību un izmeklēt iespējamās attiecīgā regulējuma pārkāpumus. Savukārt tas apstāklis, ka komisijas locekļi ir partijas biedri, var mazināt komisijas spēju rīkoties politiski neitrāli, risinot partiju un kampaņu finansēšanas jautājumus.

Nīderlandē centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir Vēlēšanu padome. Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **neatkarīgas institūcijas modelis. Vēlēšanu padomes sastāvā ir septiņi locekļi.** Šos locekļus ar karaļa dekrētu ieceļ uz četriem gadiem, atkārtoti

Centrālās vēlēšanu administrēšanas iestādes Eiropas Savienības dalībvalstīs: institucionālais modelis, sastāvs un iesaiste priekšvēlēšanu aģitācijas uzraudzībā

var iecelt divas reizes. Funkciju izpildei nepieciešamo **administratīvo atbalstu nodrošina Vēlēšanu padomes birojs. Birojā ir sešas nodaļas, un tajās nodarbināti aptuveni 30 speciālisti.** Vēlēšanu padome ir atbildīga par Senāta, Pārstāvju palātas, Eiropas Parlamenta vēlēšanām. **Politisko partiju un kampaņu finansēšanas uzraudzība ir Iekšlietu un Karalistes attiecību ministrijas kompetencē.** Ministrijas padomdevēja funkciju šajā jomā nodrošina Politisko partiju finansēšanas komisija. Komisijas sastāvā ir trīs locekļi, kurus ministrija ieceļ uz četriem gadiem. Komisijas locekļu pilnvaru termiņu var pagarināt vienu reizi. Komisija izskata partiju gada pārskatus un deputātu kandidātu finanšu pārskatus un konsultē ministriju par šo pārskatu atbilstību normatīvajā regulējumā noteiktajām prasībām.

Polijā centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir Nacionālā vēlēšanu komisija. Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **neatkarīgas institūcijas modelis.** Nacionālās vēlēšanu komisijas locekļus ieceļ valsts prezidents. Tās **sastāvā ir: 1) Konstitucionālā tribunāla tiesneši, kurus izvirza Konstitucionālā tribunāla priekšsēdētājs; 2) trīs Augstākās tiesas tiesneši, kurus izvirza Augstākās tiesas pirmais priekšsēdētājs; 3) trīs Augstākās administratīvās tiesas tiesneši, kurus izvirza Augstākās administratīvās tiesas priekšsēdētājs.** Nacionālās vēlēšanu komisijas locekļu pilnvaru termiņš ir deviņi gadi. Komisija no sava sastāva izvēlas priekšsēdētāju un divus priekšsēdētāja vietniekus. Funkciju izpildei nepieciešamo **administratīvo atbalstu nodrošina Nacionālais vēlēšanu birojs.** Nacionālajā vēlēšanu birojā ir sešas struktūrvienības: 1) Juridiskā un organizatoriskā nodaļa; 2) Politisko partiju un priekšvēlēšanu kampaņu finansēšanas kontroles nodaļa; 3) Tehnoloģiju nodaļa; 4) Finanšu nodaļa; 5) Prezidija nodaļa; 6) Publisko iepirkumu nodaļa. Nacionālā vēlēšanu biroja vadītājs ieņem arī Nacionālās vēlēšanu komisijas sekretāra amatu un piedalās komisijas sēdēs ar padomdevēja tiesībām. **Nacionālā vēlēšanu komisija uzrauga visa vēlēšanu procesa godīgumu, tostarp tās kompetencē ir arī priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība.**

Portugālē centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir Nacionālā vēlēšanu komisija. Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **jaukts modelis.** Nacionālā vēlēšanu komisija ir neatkarīga vēlēšanu administrēšanas iestāde, kas fiziski atrodas parlamenta paspārnē. Komisijas **sastāvā ir: 1) priekšsēdētājs, kas ir Augstākās tiesas tiesnesis; priekšsēdētāju ieceļ Augstākās tiesas padome; 2) pilsoņi, kurus par īpašiem nopelniem izvirza parlaments; katra frakcija izvirza vienu locekli; 3) tehniskie padomnieki, kurus ieceļ valdības departamenti, kas ir atbildīgi par iekšlietām, ārlietām un plašsaziņas līdzekļiem.** Nacionālās vēlēšanu komisijas locekļu pilnvaru termiņš ir četri gadi. Funkciju izpildei nepieciešamo **administratīvo atbalstu nodrošina Atbalsta dienests, kurā ir vairākas struktūrvienības un 24 štata vietas.** Portugālē **priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība neietilpst centrālās vēlēšanu administrēšanas iestādes kompetencē.** Galvenā finanšu uzraudzības iestāde ir Politisko finanšu un pārskatu iestāde. Tās kompetencē ir partiju un kampaņu finansēšanas pārbaude, lēmumu pieņemšana par ziņojumu atbilstību normatīvajā regulējumā noteiktajām prasībām un administratīvo sodu piemērošana. Kriminālsodu uzlikšana ir Prokuratūras kompetencē. Tos var piemērot par izdevumu limitu pārsniegšanu un finansējuma iegūšanu no nelikumīgiem avotiem. Apelācijas instances funkcijas veic Konstitucionālā tiesa.

Rumānijā centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir Pastāvīgā vēlēšanu pārvalde. Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **neatkarīgas institūcijas modelis.** Pastāvīgās vēlēšanu pārvaldes valdes **sastāvā ir priekšsēdētājs, divi priekšsēdētāja vietnieki un ģenerālsekretārs.** Priekšsēdētāju ieceļ parlamenta kopsesijas laikā, savukārt tā vietniekus izraugās valsts prezidents un ministru prezidents. Pirms katrām vēlēšanām tiek izveidota arī triju līmeņu vēlēšanu biroju struktūra, kurā galvenā iestāde ir Centrālais vēlēšanu birojs. **Pastāvīgās vēlēšanu pārvaldes kompetencē ir virkne funkciju, tostarp arī priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība.** Tā var iniciēt pārbaudi un uzlikt naudas sodus. Politiskajām partijām un kandidātiem ir jāiesniedz iestādei detalizēts ziņojums par kampaņas ieņēmumiem un izdevumiem 15 dienu laikā no vēlēšanu dienas. Ziņojumi tiek publicēti 60 dienu laikā pēc vēlēšanu rezultātu publicēšanas. Finanšu uzraudzībā ir iesaistīta arī valsts augstākā revīzijas iestāde.

Slovākijā vēlēšanu administrēšana notiek vairākos līmeņos un šajā procesā ir iesaistīta virkne dažādu institūciju – Vēlēšanu un politisko partiju finansēšanas kontroles valsts komisija, apgabalu vēlēšanu komisijas, vēlēšanu iecirkņu komisijas, Iekšlietu ministrija un tās reģionālās nodaļas, Statistikas birojs, pašvaldību iestādes. Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **jaukts modelis**. Centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir **Vēlēšanu un politisko partiju finansēšanas kontroles valsts komisija**. Komisijas sastāvā ir **14 locekļi**, no kuriem 10 locekļus ievēl parlamentā pārstāvētās politiskās partijas, bet pārējos četrus locekļus ieceļ Konstitucionālās tiesas priekšsēdētājs, Augstākās tiesas priekšsēdētājs, ģenerālprokurors un Augstākās revīzijas pārvaldes priekšsēdētājs. Komisijas pilnvaru termiņš ir četri gadi, un tas atbilst parlamenta sasaukuma termiņam. Viena un tā pati persona var tikt ievēlēta komisijā ne vairāk kā divus termiņus pēc kārtas. Ievērojamu atbalstu vēlēšanu sagatavošanā sniedz Iekšlietu ministrija. Tās kompetencē ir vēlēšanu tehniskā sagatavošana un metodiskā atbalsta nodrošināšana citām vēlēšanu administrēšanā iesaistītām struktūrām. Vēlēšanu un politisko partiju finansēšanas kontroles valsts komisijas **funkciju izpildei nepieciešamo atbalstu nodrošina komisijas birojs, kas ir Iekšlietu ministrijas struktūrvienība**. Birojs pilda ne tikai komisijas sekretariāta funkcijas, bet arī virkni citu funkciju, tostarp **uzrauga politisko partiju un priekšvēlēšanu kampaņu finansēšanas atbilstību normatīvajam regulējumam**. **Partiju un priekšvēlēšanu kampaņu finansēšanu uzrauga Vēlēšanu un politisko partiju finansēšanas kontroles valsts komisija un Iekšlietu ministrija**. Galvenā uzraudzības iestāde ir Iekšlietu ministrija – tās kompetencē ir iesniegto ziņojumu pārbaude. Savukārt Vēlēšanu un politisko partiju finansēšanas kontroles valsts komisija ir ministrijas lēmumu pārsūdzības iestāde.

Slovēnijā vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – neatkarīgas institūcijas modelis. Centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir **Valsts vēlēšanu komisija**. Valsts vēlēšanu komisijas locekļus ievēl parlaments. Tās **sastāvā ir priekšsēdētājs, pieci locekļi un to vietnieki**. Valsts vēlēšanu komisijas priekšsēdētāju un tā vietniekus izraugās no Augstākās tiesas tiesnešu vidus. Divus Valsts vēlēšanu komisijas locekļus un to vietniekus ieceļ no tiesību lietpratēju vidus, trīs – pēc deputātu grupu priekšlikuma, ņemot vērā politisko partiju proporcionālo pārstāvību parlamentā. Komisijas pilnvaru termiņš ir četri gadi. **Funkciju izpildei nepieciešamo administratīvo, tehnisko un cita veida atbalstu nodrošina komisijas birojs**. Biroja darbu vada direktors, kuru ieceļ komisija. Vēlēšanu komisija ir atbildīga par vēlēšanu norisi valstī kopumā, par zemāka līmeņa vēlēšanu struktūru darba koordinēšanu, kā arī par vēlēšanu rezultātu paziņošanu. **Komisijas pienākumos neietilpst priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība**. Ar to nodarbojas valsts augstākā revīzijas iestāde un Iekšlietu inspektorāts.

Somijā vēlēšanu administrēšanas process ir izteikti decentralizēts. Vēlēšanu administrēšanā ir iesaistīta virkne dažāda līmeņa institūciju. Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **valdības modelis**. Centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir **Tieslietu ministrija**, kas ir atbildīga par vēlēšanu norisi valstī kopumā. Tieslietu ministrijas kompetencē ir regulējuma un vadlīniju izstrāde zemāka līmeņa vēlēšanu administrēšanas iestādēm, politisko partiju reģistra un vēlēšanu datu sistēmas uzturēšana, vēlēšanu budžeta noteikšana, vēlēšanu materiālu sagatavošanas uzraudzība, vēlēšanu informēšana par vēlēšanu norisi un kārtību. Vietējā līmenī vēlēšanu administrēšana ir vēlēšanu apgabalu komisiju, reģionu vēlēšanu pārvalžu, kā arī pašvaldību centrālo vēlēšanu pārvalžu kompetencē. Vēlēšanu apgabalu komisijas galvenokārt ir atbildīgas par kandidātu reģistrāciju un balsu skaitīšanu. Lielākā daļa pienākumu saistībā ar vēlēšanu sagatavošanu ir pašvaldību centrālo vēlēšanu pārvalžu kompetencē. Šīs pārvaldes ir izveidotas kā pastāvīgas struktūras, un to pilnvaru termiņš ir četri gadi. Vēlēšanu organizēšanā ir iesaistīta arī Digitālo un iedzīvotāju datu pakalpojumu aģentūra, kas ir atbildīga par balsošanas reģistra izveidi, un Ārlietu ministrija, kuras kompetencē ir iepriekšējās balsošanas organizēšana ārvalstīs. Somijā **priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība neietilpst vēlēšanu administrēšanas iestāžu kompetencē**. Ar to nodarbojas valsts augstākā revīzijas iestāde.

Spānijā vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – jaukts modelis. Valstī ir izveidots **sarežģīts un hierarhiski strukturēts administratīvais mehānisms, kurā iesaistīta virkne dažāda līmeņa institūciju**. Centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir **Centrālā vēlēšanu komisija**. Tā ir pastāvīga struktūra Spānijas parlamenta Deputātu kongresa paspārnē. Funkciju izpildei nepieciešamo atbalstu nodrošina parlamenta darbinieki. Centrālās vēlēšanu **komisijas sastāvā ir: 1) astoņi Augstākās tiesas**

tiesneši, kurus ieceļ Tieslietu ģenerālpadome; 2) pieci praktizējoši tiesību zinātnu vai politikas zinātnes un socioloģijas profesori, kurus ieceļ pēc partiju, federāciju, Deputātu kongresā pārstāvēto koalīciju vai vēlētāju grupu kopīga priekšlikuma; 3) Deputātu kongresa ģenerālsēkretārs, kas Centrālajā vēlēšanu padomē ieņem sekretāra amatu; 4) Vēlēšanu skaitīšanas biroja direktors. Vēlēšanu administrēšanu veic arī pašvaldību vēlēšanu komisijas (ja tādas ir izveidotas), provinču vēlēšanu komisijas, apgabalu vēlēšanu komisijas un vēlēšanu biroji. Spānijā priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība neietilpst vēlēšanu administrēšanas iestāžu kompetencē. Ar to nodarbojas valsts augstākā revīzijas iestāde.

Ungārijā vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **jaukts modelis**. Vēlēšanas vada **četrus līmeņu vēlēšanu administrācija, kurā ietilpst Nacionālā vēlēšanu komisija, reģionālās vēlēšanu komisijas, vēlēšanu apgabalu vēlēšanu komisijas, vēlēšanu iecirkņu komisijas**.

Vēlēšanu komisijas ir pastāvīgas un neatkarīgas. Tās ir pakļautas vienīgi likumam, un to galvenais uzdevums ir noteikt vēlēšanu rezultātus, nodrošināt godīgu un tiesisku vēlēšanu norisi un, ja nepieciešams, atjaunot vēlēšanu tiesisko kārtību. Nacionālās vēlēšanu komisijas sastāvā jābūt ne mazāk kā septiņiem locekļiem. Komisijas locekļus un to vietniekus ievēl parlaments uz deviņiem gadiem pēc valsts prezidenta priekšlikuma 90 dienu laikā pēc iepriekšējās vēlēšanu komisijas pilnvaru termiņa beigām. Par Nacionālās vēlēšanu komisijas locekļiem var ievēlēt centrālajā vēlētāju reģistrā iekļautas personas ar augstāko juridisko izglītību, kuru dzīvesvieta ir Ungārijā. Valstī **izveidoti arī dažāda līmeņa vēlēšanu biroji – Nacionālais vēlēšanu birojs, reģionālie vēlēšanu biroji, vēlēšanu apgabalu vēlēšanu biroji, pašvaldību vēlēšanu biroji, vēlēšanu biroji ārvalstu pārstāvniecībās**. To kompetencē ir vēlēšanu administrēšana un atbalsta sniegšana komisijām lēmumu pieņemšanas procesā. Nacionālais vēlēšanu birojs ir autonoma, neatkarīga valdības institūcija, kas pakļauta tikai likumam. Birojs veic savas funkcijas neatkarīgi no citām iestādēm un bez ārējas ietekmes. Tā pienākumos ietilpst galveno ar vēlēšanu sagatavošanu un vadīšanu saistīto uzdevumu izpilde. Tāpat tas sniedz objektīvu informāciju vēlētājiem, kandidātiem un kandidātus izvirzījušajām organizācijām, atbalsta Nacionālās vēlēšanu komisijas darbību, nodrošina vēlēšanu norisei nepieciešamos materiāltehniskos apstākļus un vada vēlēšanu biroju darbību teritoriālā un pašvaldību līmenī. Biroju vada tā priekšsēdētājs, kuru pēc premjerministra priekšlikuma ieceļ valsts prezidents. Kandidātiem ir pienākums publicēt oficiālajā laikrakstā paziņojumu par kampaņas ieņēmumiem un izdevumiem 60 dienu laikā pēc vēlēšanu dienas. **Valsts augstākā revīzijas iestāde pārbauda tikai to kandidātu un sarakstu iesniedzēju kampaņu finansējumu, kuri ieguvuši deputāta mandātu**. Attiecībā uz tiem, kuri mandātu nav ieguvuši, revīziju var veikt tikai pēc citu kandidātu pieprasījuma. Valsts augstākā revīzijas iestāde ir pilnvarota pārbaudīt tai iesniegto informāciju, taču tās kompetencē neietilpst priekšvēlēšanu aģitācijas finanšu uzraudzība. Tāpat tai nav pietiekamas veikspējas, lai veiktu izmeklēšanu un noskaidrotu patieso priekšvēlēšanu aģitācijas izdevumu apmēru.

Vācijā vēlēšanu administrēšanas process ir izteikti decentralizēts un tajā iesaistīta virkne dažāda līmeņa institūciju. Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **valdības modelis**. Par Bundestāga vēlēšanu sagatavošanu un norisi ir atbildīgas šādas vēlēšanu administrēšanas iestādes:

1) federālais vēlēšanu vadītājs un Federālā vēlēšanu komiteja, kas rūpējas par vēlēšanu norisi valstī kopumā; 2) federālo zemju vēlēšanu vadītāji un federālo zemju vēlēšanu komisijas; 3) vēlēšanu apgabalu vadītāji un vēlēšanu apgabalu vēlēšanu komisijas; 4) vēlēšanu iecirkņu vadītāji un vēlēšanu iecirkņu komisijas; 5) vismaz viens vēlēšanu vadītājs un viena vēlēšanu komisija katrā vēlēšanu apgabalā, lai noteiktu balsošanas pa pastu rezultātus. **Federālās vēlēšanu komitejas sastāvā ir: 1) federālais vēlēšanu komisārs, kas ieņem priekšsēdētāja amatu; 2) astoņi komisijas locekļi, kurus pēc partiju priekšlikuma ieceļ federālais vēlēšanu vadītājs; 3) divi Federālās administratīvās tiesas tiesneši**. Federālā vēlēšanu komiteja turpina funkcionēt arī pēc vispārējām vēlēšanām, bet ne ilgāk kā līdz likumdevēja pilnvaru termiņa beigām. Federālajam vēlēšanu vadītājam nav tiesību dot norādījumus citām vēlēšanu administrējošām iestādēm. Federālās vēlēšanu komitejas sēdes ir atklātas. Parasti par federālo vēlēšanu vadītāju ieceļ Federālā statistikas biroja priekšsēdētāju, kas ir ierēdnis. **Funkciju izpildei nepieciešamo atbalstu nodrošina federālā vēlēšanu vadītāja birojs, kurā nodarbināti 12 darbinieki**. Arī federālā vēlēšanu vadītāja vietnieks un pārējie biroja darbinieki ir Federālā statistikas biroja darbinieki, tāpēc uz tiem attiecas Federālā civildienesta likuma vai Federālā likuma par darba koplīgumu slēgšanu normas. Vēlēšanu komisiju darbu būtībā uzrauga sabiedrība, jo visi to lēmumi tiek pieņemti publiskās sanāksmēs. **Politisko partiju finanšu uzraudzība ir Bundestāga prezidenta kompetencē**. Atbalstu šīs funkcijas veikšanā

Centrālās vēlēšanu administrēšanas iestādes Eiropas Savienības dalībvalstīs: institucionālais modelis, sastāvs un iesaiste priekšvēlēšanu aģitācijas uzraudzībā

sniedz Bundestāga Administratīvā nodaļa. Politiskajām partijām ir pienākums iesniegt Bundestāga prezidentam vienu konsolidētu gada finanšu pārskatu, kas pirms iesniegšanas jāpārbauda zvērinātam auditoram. Bundestāga prezidentam ir salīdzinoši ierobežotas pilnvaras – tā pienākumos ietilpst finanšu pārskatu formālās un saturiskās pareizības pārbaude un to publicēšana Bundestāga tīmekļvietnē. Bundestāga prezidents var pieprasīt papildu skaidrojumus un dokumentāciju no politiskajām partijām.

Zviedrijā vēlēšanu administrēšanā ir iesaistīta virkne dažāda līmeņa institūciju. Vēlēšanu administrēšanai izraudzītais institucionālais modelis – **valdības modelis. Centrālā vēlēšanu administrēšanas iestāde ir Centrālā vēlēšanu pārvalde.** Tā ir pastāvīga valdības paspārnē esoša institūcija, kas ir atbildīga par vēlēšanu un referendumu plānošanu un to norises koordinēšanu. [Apgabalu jeb lēnu administratīvās padomes](#) ir reģionālās vēlēšanu administrēšanas iestādes. Tās lemj par vēlēšanu apgabaliem, veic galīgo balsu skaitīšanu, kā arī sadala vietas pašvaldību un apgabalu padomju asambleju vēlēšanās. Katrā pašvaldībā ir arī vietējā vēlēšanu komisija. Par, iespējams, nekorektu vēlēšanu norisi iesniegto sūdzību izskatīšana ir [Vēlēšanu pārraudzības padomes](#) kompetencē. Tā ir pastāvīga struktūra parlamenta paspārnē, un tās locekļus uz četriem gadiem ieceļ parlaments pēc vispārējām vēlēšanām. **Centrālo vēlēšanu pārvaldi vada valde, kuras sastāvā ir padomes priekšsēdētājs, četri valdes locekļi un trīs vietnieki.** Valdes locekļus ieceļ valdība uz četriem gadiem. Nav nekādu formālu ierobežojumu attiecībā uz amatiem, kas jāieņem valdē ieceļamajām personām. Parasti valdes priekšsēdētāja amatā ieceļ tiesnesi, savukārt pārējo valdes locekļu vidū ir bijuši gan privātā sektora, gan izpildvaras institūciju, gan akadēmisko aprindu pārstāvji. **Funkciju izpildei nepieciešamo administratīvo atbalstu nodrošina sekretariāts. Sekretariātā pastāvīgi strādā aptuveni 20 ierēdņi.** Vairums no tiem ir specializējušies tiesību vai politikas zinātnē, kā arī uzkrājuši ievērojamu profesionālo pieredzi, strādājot izpildvaras institūcijās un vietējās un reģionālajās vēlēšanu administrēšanas iestādēs. Aptuveni 10 no sekretariāta pastāvīgajiem darbiniekiem ieņem vadošus amatus. Pastāvīgie darbinieki ir nodarbināti uz nenoteiktu laiku, izņemot sekretariāta vadītāju, kuru ieceļ uz sešiem gadiem. Pirmsvēlēšanu mēnešos sekretariāta darbinieku skaits tiek ievērojami palielināts – aptuveni līdz 200 ierēdņiem. Kopš 2016. gada Zviedrijas Nodokļu aģentūra ir atbildīga par sekretariāta nodrošināšanu ar personālu. **Priekšvēlēšanu kampaņu uzraudzība neietilpst vēlēšanu administrēšanas iestāžu kompetencē.** Partijas un kandidāti ir atbildīgi par priekšvēlēšanu kampaņu saturu. Visiem priekšvēlēšanu kampaņas materiāliem un izplatītajai informācijai jāatbilst normatīvajā regulējumā noteiktajām prasībām. Ja šīs prasības netiek ievērotas, piemēram, izplatītais materiāls satur apmelojoša rakstura informāciju vai naida runu, var tikt veikta policijas izmeklēšana un uzsākts kriminālprocess.

Ja nav norādīts citādi, informācija par ES dalībvalstīs pieņemto praksi ir gūta no šādiem avotiem:

- ES dalībvalstu iekšējais un ārējais normatīvais regulējums
- Par vēlēšanu administrēšanu atbildīgo u. c. nacionālo institūciju tīmekļvietnes
- Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas (OSCE) Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja (ODIHR) vēlēšanu izvērtēšanas misiju ziņojumi par [Austrijas](#), [Belģijas](#), [Bulgārijas](#), [Čehijas](#), [Dānijas](#), [Francijas](#), [Griekijas](#), [Horvātijas](#), [Igaunijas](#), [Itālijas](#), [Īrijas](#), [Kipras](#), [Lietuvas](#), [Luksemburgas](#), [Maltas](#), [Nīderlandes](#), [Polijas](#), [Portugāles](#), [Rumānijas](#), [Slovākijas](#), [Slovēnijas](#), [Somijas](#), [Spānijas](#), [Ungārijas](#), [Vācijas](#), [Zviedrijas](#) vēlēšanu procesa atbilstību OSCE saistībām un citiem starptautiskiem pienākumiem, demokrātisku vēlēšanu standartiem, kā arī nacionālajiem tiesību aktiem
- Nacionālo parlamentu sagatavotās atbildes uz Eiropas Parlamentārās pētniecības un dokumentācijas centra (ECPRD) platformā publicētajiem informācijas pieprasījumiem:
 - ECPRD, 2021. *The misuse of administrative resources (public resources) during electoral processes. Request No. 4859*
 - ECPRD, 2020. *Electoral Management Bodies. Request No. 4443*
 - ECPRD, 2019. *Status of members of the national electoral management bodies. Request No. 4035*
- Starptautiskā demokrātijas un vēlēšanu atbalsta institūta (International IDEA) datubāze [Electoral Management Design Database](#)
- Projekta [ACE Electoral Knowledge Network](#) tīmekļvietne
- *Reed, Q., Jouan Stonestreet, B., Devrim, D., Krieger, T., Kubeková, V., Blomeyer, R., Heinemann, F., 2021. [Financing of political structures in EU Member States: how funding is provided to national political parties, their foundations and parliamentary political groups, and how the use of funds is controlled](#)*

Darba noformējumā izmantoti attēli no tīmekļvietnes <https://freeflagicons.com/>.

Pārpublicēšanas, citēšanas vai citādas izmantošanas gadījumā atsauce uz apskatu, tā autoru un Latvijas Republikas Saeimu ir obligāta. Nekomerčiālos nolūkos apskatu drīkst pārpublicēt vai citādi izmantot bez īpašas saskaņošanas ar Latvijas Republikas Saeimu un apskata autoru.

Latvijas Republikas Saeima un apskata autors nav atbildīgs par apskatā iekļautās informācijas tālāku izmantošanu un tās radītajām sekām.

Apskats neatspoguļo Latvijas Republikas Saeimas kā likumdevēja viedokli.

Visas mantiskās tiesības uz apskatu pieder Latvijas Republikas Saeimai.

ISBN 978-9934-598-53-1